

Warszawa, 12.06.2025

Dr hab. Konrad Piotrowski, prof. USWPS

Instytut Psychologii

Uniwersytet SWPS

Recenzja rozprawy doktorskiej magistra Pawła Ciesielskiego pt. *Wybrane uwarunkowania uprzedzeń wobec osób dobrowolnie bezdzietnych oraz możliwości ich redukcji*, przygotowanej pod kierunkiem dr hab. Lucyny Bakiery, prof. UAM

Recenzowana rozprawa składa się z pięciu publikacji stanowiących spójny cykl którego celem jest opis populacji osób dobrowolnie bezdzietnych (ODB) w Polsce, identyfikacja czynników które mogą być odpowiedzialne za uprzedzenia wobec tej grupy oraz weryfikacja metody obniżenia uprzedzeń wobec ODB. Rozdział 1, *Aktualny stan wiedzy z zakresu problematyki badań własnych*, stanowi klarowne i dobrze przygotowane wprowadzenie do problematyki pracy. Autor zaprezentował zagadnienie dobrowolnej bezdzietności w sposób pogłębiony i merytorycznie poprawny. Również przegląd modeli powstawania i reedukacji uprzedzeń oraz ich integracja z problematyką bezdzietności potwierdzają pogłębione rozumienie tej problematyki przez autora. Mimo mojej ogólnie pozytywnej oceny tej części rozprawy, za istotne ograniczenie uważam całkowite pominięcie przez autora modeli teoretycznych, które powstały specyficznie w celu

wyjaśnienia decyzji prokreacyjnych ludzi, w tym intencji posiadania lub nieposiadania dziecka, które mogłyby, a wręcz powinny, stanowić szeroką ramę interpretacyjną i analityczną. Wymienić można chociażby *Theory of Planned Behavior* (Ajzen & Klobas, 2013) lub *Cognitive-Social Model of Fertility Intentions* (Bachrach & Morgan, 2013). Opisane na kolejnych stronach rozprawy projekt badań i wyniki przeprowadzonych badań pozwoliły jednak na poprawną metodologicznie weryfikację hipotez postawionych przez autora.

Na uznanie zasługuje kompleksowość podejścia Pawła Ciesielskiego. Autor konsekwentnie łączy podstawy teoretyczne, głównie osadzone w teorii uprzedzeń oraz psychologii społecznej, z dobrze zaprojektowanymi badaniami empirycznymi. Dokładne przeglądy literatury, które są zawarte w poszczególnych częściach pracy, jasno wskazują na lukę badawczą dotyczącą percepcji dobrowolnej bezdzietności oraz społecznych konsekwencji decyzji o nieposiadaniu dzieci. Autor umiejętnie integruje różne nurty teoretyczne, m.in. teorię tożsamości społecznej, prawicowy autorytaryzm, kolektywny narcyzm, jak i ewolucyjne ujęcie źródeł uprzedzeń. Dzięki temu powstał spójny model, pozwalający na całościowe spojrzenie na problem badawczy. Autor konsekwentnie realizował cele badawcze zarysowane na wstępie, w tym szczególnie istotne były badania dotyczące charakterystyki grupy osób dobrowolnie bezdzietnych w Polsce, konstrukcji oraz walidacji narzędzia pomiarowego uprzedzeń wobec tej grupy (Kwestionariusz Uprzedzeń Wobec Osób Bezdzietych z Wyboru – QPCF), a także badania eksperymentalne weryfikujące skuteczność różnych strategii redukcji uprzedzeń.

Autor precyzyjnie pokazuje, że grupa ODB jest zróżnicowana i motywowana przede wszystkim czynnikami wewnętrznymi, takimi jak brak potrzeby rodzicielstwa czy pragnienie autonomii. Te dane mają istotne implikacje praktyczne, zwłaszcza w kontekście polityki społecznej i publicznych kampanii edukacyjnych. Istotnym osiągnięciem jest również identyfikacja psychologicznych predyktorów uprzedzeń wobec ODB. Doktorant szczegółowo analizuje wpływ kolektywnego narcyzmu, prawicowego autorytaryzmu i religijności na występowanie uprzedzeń. Wyniki tych badań wskazują na złożoność źródeł postaw wobec osób bezdzietnych z wyboru oraz na konieczność uwzględnienia tych zmiennych w dalszych analizach i interwencjach społecznych.

Publikacja dotycząca stworzenia narzędzia pomiarowego (QPCF) zasługuje na szczególne uznanie, gdyż wypełnia istotną lukę metodologiczną w tym zakresie. Autor rzetelnie przeprowadził kolejne etapy konstrukcji narzędzia, począwszy od generowania pozycji testowych, poprzez ich pilotażowe i walidacyjne sprawdzenie. Zgodne z aktualnymi standardami podejście do analizy psychometrycznej zapewniło powstanie kwestionariusza o wysokich wskaźnikach rzetelności i trafności. Fakt kulturowej adaptacji narzędzia w innych krajach jest dowodem jego potencjału do istotnego wpływu na rozwój wiedzy w wymiarze międzynarodowym.

Kolejnym atutem rozprawy jest eksperymentalne podejście do redukcji uprzedzeń, w którym autor testował trzy metody: ekspozycję, niestereotypowe

przedstawienie oraz ich połączenie. Wyniki jasno pokazują potencjał praktycznego zastosowania tych technik w realnych interwencjach społecznych.

Badania będące podstawą rozprawy Pawła Ciesielskiego nie są jednak wolne od ograniczeń. Ważnym ograniczeniem jest zastosowanie metody samopisu, co może wiązać się z ryzykiem zniekształceń wynikających z autoprezentacji czy ograniczonego wglądu uczestników w ich rzeczywiste motywacje. Również kwestia reprezentatywności próby pozostaje wyzwaniem, które Autor uczciwie wskazuje jako istotne ograniczenie generalizacji wyników badań. Ważnym ograniczeniem projektu badawczego jest brak podłużnych badań nad relacją uprzedzeń wobec ODB a zidentyfikowanymi predyktorami, np. kolektywnym narcyzmem, jak również zmiany nasilenia uprzedzeń. Myślę, że nawet poprzeczne analizy różnic nasilenia uprzedzeń między osobami z różnych grup wiekowych mogłoby stanowić ciekawy i istotny wątek badawczy. Wreszcie, w badaniu eksperymentalnym zabrakło, potrzebnego, pomiaru efektu z odroczeniem czasowym (kilka tygodni, miesięcy). Brak tej procedury znacząco obniża zaufanie do uzyskanych rezultatów i nakazuje ich traktowanie raczej jako pilotażowych badań, niż takich które pozwalają na rzeczywistą identyfikację skuteczności zastosowanych interwencji. Ogranicza to także potencjalne, wskazane przez autora, praktyczne zastosowanie wyników badania do reedukacji uprzedzeń wobec ODB. Niemniej jednak, te ograniczenia nie negują wartości naukowej pracy, gdyż Autor jasno je przedstawia i omawia, sugerując dalsze kierunki badań.

**Uniwersytet
SWPS**

Mimo ograniczeń, które autor także poprawnie identyfikuje, rozprawa doktorska Pawła Ciesielskiego jest wartościową pracą naukową, napisaną rzetelnie, zgodnie ze standardami akademickimi. Autor umiejętnie łączy teorię z praktyką badawczą, dostarczając ważnych danych empirycznych. **W moim przekonaniu, rozprawa spełnia warunki opisane przez art. 187 Ustawy z dnia 20 lipca 2018 r. Prawo o szkolnictwie wyższym i nauce, i może stanowić podstawę do ubiegania się o stopień naukowy doktora. Tym samym wnoszę o dopuszczenie mgr Pawła Ciesielskiego do dalszych etapów postępowania.**

Dr hab. Konrad Piotrowski, prof. USWPS